

L N B

L A T V I J A S
N A C I O N Ā L Ā
B I B L I O T Ē K A

Latvijas Nacionālā bibliotēka

Preses apskats

08-04-2022

Sagatavoja:

Uzziņu un informācijas centrs

Informācijas pakalpojumu un starpbibliotēku
abonementa nodaļa

Latvijas Nacionālā bibliotēka aicina glābt Ukrainas kultūras mantojumu

Latvijas Nacionālā bibliotēka ir atsaukusies starptautiskai iniciatīvai sniegt atbalstu Ukrainas archīvu, mūzeju un bibliotēku kolekciju glābšanā. Aicinām palīgā gan visu Latvijas kultūras mantojuma kopienai, gan privātus uzņēmējus, gan iedzīvotājus! Šajā nolūkā ziedot.lv ir izveidota atsevišķa ziedojumu līnija: <https://www.ziedot.lv/glabsim-ukrainas-kulturas-mantojumu-4215>

ziedot.lv/glabsim-ukrainas-kulturas-mantojumu-4215

Ļvivas Nacionālās politehniskās universitātes zinātniskajā bibliotēkā ir izveidots Kultūras mantojuma glābšanas centrs. Tur strādā Ukrainas kultūras mantojuma sargi, lai nodrošinātu kultūras mantojuma vērtību saglabāšanu – pakotu, pasargātu un nogādātu

drošā vietā Ukrainas archīvu, mūzeju un bibliotēku kolekcijas, kā arī sniegtu pirmo palīdzību tām vērtībām, kas cietušas karadarbībā.

Ziedot iespējams gan naudu, gan konkrētus krājuma aizsardzības materiālus.●

Augusts Zilberts
Latvijas Nacionālā bibliotēka

Avots: Latvija Amerikā

Datums: 26-03-2022

Ceļā uz nākotnes bibliotēku – vietu, kas piesaista jauniešus

Siguldas novada bibliotēka ir iesaistījusies inovāciju platformas "DEMOLA Latvia" projektā, lai meklētu atbildes uz jautājumu, kādai ir jābūt jauniešiem draudzīgai bibliotēkai, lai viņi tur varētu rast iespēju līdzdarboties, sevi apliecinot un papildinot savas prasmes un kompetences. "DEMOLA Latvia" ir inovāciju platforma, kas atrodas Rīgas Tehniskās universitātes un Latvijas Universitātes paspārnē. Divpadsmit nedēļas intensīvā dizaina domāšanas procesā desmit talantīgi dažādu jomu Latvijas augstskolu studenti pēta, kāda pasaules praksē ir aktivitāšu dažādība, kuras realizē bibliotēkas, veiksmes un neveiksmes, kas saistās ar kopienas attīstību, un strādā pie piedāvājuma bibliotēku pakalpojumiem un videi, kas rosina īpaši jauniešus izmantot tos savai izaugsmei un produktīvam brīvā laika piepildījumam.

Bibliotēkas sen vairs nav tikai vietas, kur klusītiņām palasīt grāmatu vai žurnālu. Bibliotēkas kļūst par mūsdienīgiem kopienu centriem, kur var ne tikai lasīt un atrast ko vērtīgu drukātajos medijos, bet arī par vietu, kur var pulcēties dažādu vecumu pārstāvji, it īpaši jaunieši, lai darbotos pašorganizētās gru-

pās un jēgpilni izmantotu gan telpas, gan tehnoloģiskos risinājumus.

Siguldas novadā tiek plānots rekonstruēt ēku, kur nākotnē sadzīvos Siguldas novada bibliotēka, Siguldas novada Jaunrades centrs, klientu apkalpošanas centrs un Siguldas Tehnoloģiju izglītības centrs.

Avots: Siguldas Novada Ziņas

Datums: 2022 nr-3

Celt saulē grāmatu

Pirmdien, 11. aprīlī, Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā notiks Latvijas Grāmatizdevēju asociācijas organizētā jau 29. grāmatu mākslas konkursa "Zelta ābele" apbalvošanas ceremonija, kurā suminās Latvijā izdotās aizvadītā gada skaistākās grāmatas – dzejas, prozas, uzzīņu literatūras, dokumentālos, zinātniskos un mākslas izdevumus, grāmatas bērniem un jaunatnei. Balvu par mūža ieguldījumu grāmatniecībā šogad saņems Dace Puugača, ilggadējā Latvijas Grāmatizdevēju asociācijas izpilddirektore.

AJA KAUKULE

Sarunā ar "Latvijas Avīzi" Dace teic: "Grāmatu izdošana nav vienkāršs darbs un vienkārši darbs. Šajā jomā absolūtā pārsvarā ir cilvēki ar aicinājumu un misijas apziņu."

Grāmatniecībā cilvēks nenokļūst nejausi. Kas jūs pašu pirms gandrīz trim gadiem desmitiem aizvedis pie Grāmatizdevēju asociācijas un noturējis grāmatu izdošanas nereti sūrajā pasaulē?

D. Puugača: Grāmatas un lasīšana man vienmēr bijusi svarīga, kamēr matemātika – nepatika. Savulaik kā filoloģijas studente sāku darbu izdevniecības "Liesma" vārdnīcu redakcijā, tad septiņus gadus darbojos Galvenajā enciklopēdiju redakcijā. Sekoja Latvijas Rakstnieku savienības rakstnieku klubiņš, pēc tam – "Pētergailis". Latvijas Grāmatizdevēju asociāciju nodibināja 1993. gada 2. aprīlī, un jau augustā es sāku strādāt, asociācijas prezidenta Māra Ozoliņa aicināta. Toreiz sāku ar četrām mapītēm, pusedzīvu tālruni, galdu un diviem krēsliem. Lidz tam Rakstnieku savienībā biju mazliet iemēģinājusi roku viena vai otra pasākuma rīkošanā, bet te bija pilns spektrs – nozāres intereses, nodokļu politika, iekšējie un ārējie sakari. Es meloju, ja teiktu, ka savulaik mana kaislība būtu bijusi grāmatu svētku vai gada balvu organizēšana, bet tas viss pamazām ievilkā. Mūsu izlolotā "Zelta ābele" toreiz sākās kā vienkārša asociācijas kopsapulce, kurā izdalīja diplomus. Ar laiku šķita – vajadzētu svingā. Tā kā citas gada balvas vēl nebija ieviesušas, iedvesmojāmies tieši no "oskarjiem". Pēc pirmās tādas reizes Akadēmiskās bibliotēkas Mišņa bibliotēkā, kad sanāca pilna zāle, sapratām – jāturpina. Tā, lai būtu interesanti, lai patiktu un to pamanītu sabiedrība. Virsmērķis bija celt saulē grāmatītiņu. Protams, sākumā nebija pieredzes, kā to darīt.

Pieredzes par to, kas isti ir izdevējdarbība brīvajā tirgū, tolaik taču nebija nevienam.

Gandrīz katram darbam sākumā varēja likt vārdu "pirmoreiz", un mācīšanās turpinājās visu laiku. Pirmie Baltijas grāmatu svētki – vispirms Igaunijā, nākamie pie mums. Sekoja Rīgas grāmatu svētki, dažādi grāmatu tirdziņi, Kīpsalas izstādes un, protams, "Zelta ābele". 90. gados, tāpat kā visā ekonomikā, arī izdevējdarbībā bija mazliet džungļu variants. Rīkojām seminārus par autoritātibām, darbošanos tirgus situācijā. Vairākas vecās izdevniecības nomira dabīgā nāvē, jo nevarēja pieņemt jauno patiesību, ka tev automātiski nekādas vairs nepienākas.

Un to, ka grāmatniecība nav tikai kaut kas intelektuāls, bet ir arī bizness.

Padomju sistēmā bija jābūt paklausīgam un rātnam, bet par to tev kaut kas bija. Daži sēdēja dusmīgi un apvainojušies, un tā tas arī beidzās. Reizē sāka mutlūgot jaunās izdevējdarbības katls. Izdevniecības auga kā sēnes pēc lietus. Daļu veidoja veco izdevniecību cilvēki, kuri juta sparu un uzņēmību, bet bija arī ātrie ieskrējēji jomā – peļņas tīkotāji. Izrevidēja radu bibliotēkas vai bijušos specdonorus un aizgūtēm izdeva agrāk aizliegto literatūru – gan mūsu pašu, gan tulkoto. Autoritātibas tobrīd bija neskadāms jēdziens, tāpēc reizēm pat vienai dienā divas vai trīs izdevniecības no dažādām tipogrāfijām saņēma vienas un tās pašas grāmatas dažādas izdevumus. Kādu laiku šie ieskrējēji bija zirgā, bet, kad bija jāsāk domāt par individuālu stilu un izdevniecības seju, daudzi pazuda, jo nebija gatavi ieguldījumiem. To laiku raksturo ļoti mazs finansējums un ļoti liels entuziasms. Paldies Dievam, ir beigušies tie laiki, kad sarunās par atbalstu mūs kā grāmatizdevējus sūtīja no vienas ministrijas uz otru – Ekonomikas ministrija pie Kultūras un otrādi. Vieni teica – tā ir kultūra, otri – bizness. Lidz 1996. gadam ministrija nebija nevienas struktūras vieta plauktiņa, kurā būtu vieta grāmatu izdevējiem.

Sitāmies kā naktstauriņš gar loģu. Pirmo atbalstu guvām, pateicoties Leipciņas grāmatu mēsei, kuras

Dace Puugača: "Man bieži prasa – kas ir skaista grāmata? Tā ir ērti lasāma grāmata, kas ļauj iņākt priekšplānā saturam."

direktors piezvanīja uz asociāciju un aicināja Baltijas valstis, protams, arī Latviju, kā goda viesi. Pēcāk šīs grāmatu izdevēju plauktiņš beidzot atradās, nozari piekaitot radošo industriju pulkam.

Nu jau šķiet pašsaprotami, ka Latvijas vārds izskan starptautiskajās grāmatu mesēs, šogad Bolonjas mesē pirmoreiz iegūta balva kā labākajai Eiropas bērnu grāmatu izdevniecībai ("Liels un mazs"). Ilgstoši veidojot Latvijas stendu starptautiskajos gadatirgos, jums noteikti ir ievērojams, kā atstājis lietu grāmatniecības panākumi pasaulē.

Pats sākums bija pasaulē lielākā mese Frankfurtē, kur sākotnēji desmit gadus Baltijas valstīm bija desmit metri brīvas vietas, taču vajadzēja turp nokļūt, piepildīt arī ar saturu. Nabadzība arī spieda domāt un meklēt izeju no situācijas. Protams, sākumā uz mums nāca skatīties kā uz tikko no koka nokāpušiem, taču priekšstats mainījās, redzot mūsu izdevumu radošo pusī. Ilgus gadus dažādi knapiņāmies, kombinējot Kultūras ministrijas, Kultūrkapitāla fonda finansējumu, pēcāk kļuva pieejams arī Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras (LIAA) finansējums. Spožs apliecinājums tam, kāda atdevē ir atbalstam, bija Londonas grāmatu tirgus 2017. gadā, kad tapa veiksmīgā kampaņa "I am introvert!". Tas bija Latvijas uzvaras gājieni, kurā tika pama-

niti mūsu autori. Tādā līmenī to atgriezti vairs nav bijis pa spēkam, bet mēs zinām, ka tas atmaksājas, tas darbojas.

Vai arvien mūsu vizītkarte pasaulē ir "sovjetstāsti", bet vārbūt to laiks ir pagājis?

Tie ir vilnīnoši joprojām, taču ir jāprot atrast pareizo atslēgu, lai tie nešķīstos kā no citas planētas. Un šā brīžā Ukrainas notikumu kontekstā Rietumos vairāk nekā jebkad tie ir vajadzīgi, vajadzīgs skaidrojums. Rietumi tomēr visu laiku dzīvojuši ar rozā brillēm, kuras tikai tagad nedaudz sāk šķīst. Attiecīgi uz Krieviju tur arvien ticis uzskatīts – var kaut ko samelot, bet nevar būt, ka par visu. Tik izplatītais aicinājums domāt pozitīvi šajā virzienā nedarbojas. Tāpēc par to būtu jāstāsta daudz, un tagad noteikti viņu ausis ir dzirdīgākas.

Saka, ka režisors "nomirst" aktieros, bet izdevējs to dara grāmatas vizuālajā tēlā – bez tā nebūs labi uztverama satura.

Šobrīd mūsu pašu lasītājs vairs nav izsalcis, drīzāk – pārsātināts, izdevējam vēl jākonkurē ar internetu.

Protams, ka pašlaik daudzi lasa internetā, un tie nav tikai jaunieši. Tomēr, manuprāt, galvenais ir tas, ka vispār lasa, nav tik sva-

rīgi, kur. Protams, labāk, lai lasa labu literatūru, bet arī daudzi mūsu dižgari ir sākuši ar lubenēm un pēc tam tikuši līdz labām, nozīmīgām lietām. Katram šajā laukā ir sava tačīņa. Kādreiz domāja, ka pēc televīzijas rašanās nomirs kino. Tas izdzīvoja. Tāpat ar grāmatām. Protams, interneta konkurence ir nopietna. Turklāt interneta valoda, čata runa, neizbēgami mazliet nīvēl cilvēku. Nesmu pret progresu un par absolūtu atgriešanos pie drukātā, taču tvitera formāts ir leksika, lai arī, no vienas puses, liek koncentrēt domu šā teikumā, no otras – pieļauj paviršību. Ja cilvēks sadzīvē sāk runāt tvitera leksikā, tas nav labi – mēs noplicinām sevi un savu valodu. Neizbēgami angļu valoda ieņāk latviešu valodā septiņjūdžu soļiem, tāpat kā daudzās citās valodās, tāpēc liela nozīme ir labiem tulkojumiem.

Vieglā valoda, vieglā literatūra tomēr nereti ir visvairāk pirktu grāmatu sarakstos. Cik jāizdabā lasītājam, lai izvērsis izdzīvotu?

Bestselleri ir ļoti dažādi, bet lubenes var būt gan labas, gan briesmīgas. Domāju, ka šobrīd drīzāk notiek

ciņa par grāmatu lasīšanu vispār. Ne tikai tāpēc, lai izdevēji varētu izdzīvot un tā uzturēt savu biznesu, bet ciņa par cilvēka garīgo attīstību. Par to, cik liela nozīme, sakārtojot domāšanu, bagātinot to, ir lasīšanai, neviens vairs nestrīdas. Protams, lasīšana sākas ģimenē – vai tev mājās ir grāmatas, vai tās tur lasa jeb tikai reizi gadā noslauka putekļus. Lasīšana veicināšana vajadzīga visādos veidos. Paldies valdībai, ka beidzot ieviests piecu procentu PVN grāmatām. Tas bija ļoti svarīgi. Pandēmijas ārpriekšējā laikā bija skaids, ka bez tā Latvijas grāmatniecībai būtu ļoti grūti izdzīvot. Protams, gribētos lielāku atbalstu bibliotēku iepirkumam.

Kāda ir "Zelta ābeles" raža šogad?

Tā ir laba. Pandēmijas dēļ izkrita divas "Zelta ābeles" ceremonijas, bet nu ir prieks, ka tā ir atgriezies un mēs varam vērtēt grāmatniecībā paveikto skaistos darba augļus. Grāmatu izdošana nav vienkāršs darbs un vienkārši darbs. Šajā jomā absolūtā pārsvarā ir cilvēki ar aicinājumu un misijas apziņu, tīri biznesmeņi ir mazākumā. Biznesa puse šo darbu, protams, neatvieglo. Tīrās ir sarakušas līdz minimumam. Kādreiz normāla tirāža bija 10 tūkstoši, bet tagad – tūkstošs, dzejas grāmatām – divi trīs simti. Ja gadās divas trīs galīgi neveiksmīgas grāmatas un izdevējs vēl pārāk optimistiski saplānojis tirāžu, bankrots nav tālu. Tas liek izdevējam būt ļoti apdomīgam. Reizē tas ir bezgala radošs un interesants darbs. Reizē kādā "Zelta ābeles" ceremonijā cilvēks, kurš ir lasītājs, tuvo stāvokļa grāmatām, skatīties skaistās grāmatas, un teica – saprotu, par ko diploms māksliniekam, bet par ko – izdevējam? Mana atbilde – saka, ka režisors "nomirst" aktieros, bet izdevējs to dara grāmatas vizuālajā tēlā – bez tā nebūs labi uztverama satura. Man bieži prasa – kas ir skaista grāmata? Tā ir ērti lasāma grāmata, kas ļauj iņākt priekšplānā saturam. Tu vari saimēt fantastiskākās ilustrācijas, bet, ja būs saspiests teksts, šķirts šrifts, to nebūs iespējams lasīt.

Vai jau zināt, ko sacīsit, saņemot balvu?

Nē, vēl domāju! Kad man piezvanīja un pateica par balvu, pirmajā brīdī netīciņi smējos. Es vienkārši esmu darījis savu darbu, bet, protams, saņemt atzīnību par to ir patīkami.

Avots: Latvijas Avīze

Datums: 05-04-2022

Mēs un mūsu digitālās prasmes

Jau daudzus gadus martā Latvijas bibliotēku, to klientu un darbinieku lokā sevi piesaka digitālā nedēļa. Tā atpazīstama ar pasākumiem, kuros aktualizējas un atspoguļojas daudzas un dažādas tēmas, kas saistītas ar Latvijas iedzīvotāju e-prasmēm. Šis nedēļas «ieskandināšana» aizsākās digitālo partneru seminārā, kurā tikās dalībnieki no CERT.LV, Nodarbinātības valsts aģentūras, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras informācijas sistēmu centra un citām ar šīs nedēļas norisēm saistītām organizācijām. Šis seminārs bija iespēja noskaidrot sev aktuālo un nozīmīgo.

Rencēnu pagasta 1. bibliotēkā šogad īpaši tika uzrunāta pagasta senioru auditorija. Viņiem piedāvāta iespēja piedalīties tiešsaistes seminārā «Drošība, medijpratība un emocionālā inteliģence krīzes situācijās». Tīmekļsemināru organizēja LNB Bibliotēku attīstības centrs, norisi atbalstīja Kultūras ministrija un Aizsardzības ministrija. Tā mērķauditorija bija bibliotēku darbinieki, taču varēja piedalīties interesenti, kuriem šī tēma šķita svarīga.

Semināru atklāja LR aizsar-

dzības ministrs Artis Pabriks, kultūrpolitikas jautājumus analizēja LR Kultūras ministrijas valsts sekretāra vietnieks kultūrpolitikas jautājumos Uldis Zariņš. Par drošību fiziskajā un informācijas telpā krīzes situācijās informēja Baiba Bļodniece – LR Aizsardzības ministrijas parlamentārā sekretāre, Māris Tūtins – Nacionālo bruņoto spēku Apvienotā štāba Komunikācijas pārvaldes priekšnieks, un Mārtiņš Daugulis – RSU Politikas zinātnes katedras vadītājs, politologs, sociālanthropologs.

Par medijpratību un emocionālo inteliģenci krīzes situācijās, par informācijas karu savās pārdomās un atziņās dalījās komunikācijas zinātnes doktore, medijpratības pasniedzēja Klinta Ločmele. RSU profesore Anda Rožukalne analizēja kara propagandas un žurnālistikas, kara dezinformācijas kā informācijas uztveri dažādās sabiedrības auditorijās.

Padomus – kā savas emocijas saprast, atpazīt un vadīt šajā tik sarežģītajā laikā – sniedza Marija Ābelīņa – klīniskā psiholoģe, kognitīvi biheiviorālās psihoterapijas speciāliste.

Tik plaši, visaptveroši un dziļi saņēmām informāciju un zināšanas par šobrīd Latvijā un pasaulē tik aktuālo.

E-prasmju nedēļā pievērsāmies arī finanšu drošības jautājumiem. Uz sarunu tiešsaistē tika aicināts *Swedbank* konsultants Mārtiņš Aldiņš, kurš senioriem stāstīja par iespējamo krāpniecību un kaitniecību, par katra bankas klienta paša atbildību par savu finanšu drošību, par fizisko personas datu aizsardzību, par elektronisko saziņu ar banku, par drošām darbībām internetbankā. Par telefonzvaniem un e-pastiem, uz kuriem neatbildēt un kurus noteikti ņemt vērā. Seminārs notika sadarbībā ar Smiltenes novada bibliotēku.

Digitālās nedēļas laikā Rencēnu senioriem bija iespēja uzzināt, kā iegūt drošu elektronisko parakstu, par tā lietošanas priekšrocībām un izmantošanas ieguvumiem, par e-adreSES izveidi portālā www.latvija.lv. Par šo digitālo iespēju sazināties ar valsts pašvaldības iestādēm droši, jebkurā laikā, saņemot visas vēstules vienuviet.

Seniori saņēma konsultācijas par Valmieras bibliotēkas kata-

loga izmantošanu, uzzināja, kas ir autorizācijas dati un kā, tos izmantojot, pieslēgties kataloga lietotāja profilam. Nedēļas dalībniekiem bija iespēja tuvāk iepazīt portālu www.3td.lv un uzzināt, kā grāmatas lasīt elektroniski. Seniori tika iepazīstināti ar datubāzi www.news.lv, kurā ir Latvijas laikrakstu apkopojums un iespēja tos lasīt bibliotēkās bez maksas.

Nedēļa aizritējusi. Saņemtās zināšanas un informācija, vienkārši ved tālāk uz nu vairs nemaz tik jauno e-rīku, e-pakalpojumu un dažādu dzīves situāciju digitālu risinājumu piedāvājumu klāstā. Gribu aicināt ne tikai Rencēnu seniorus – esiet aktīvāki, izrādiet interesi, ļaujieties dzīves izaicinājumam – darboties digitāli. Tagad, kad «visa dzīve» pat pirmklasniekam atrodama viedtālrunī, kad bērni un mazbērni spēj atrisināt jebkuru jūsu problēmu datorā un telefonā, noticiet – arī jūs to varat! Un arī, ja kaut ko nevarat, ziniet – bibliotekārs pagasta bibliotēkā, cik viņa zināšanās un spēkos, jums palīdzēs.

Andra Auniņa,

Rencēnu pagasta
1. bibliotēkas vadītāja

Avots: Liesma

Datums: 06-04-2022

Noskaņai — simtgadīgas atklātnes

LIELDIENU KARTĪTES NO 20. GADIEM apskatāmas Blīdenes bibliotēkā.

IEVA VILMANE

Blīdenes bibliotēkā Lieldienu gaisotni pirmo reizi rada šiem svētkiem veltītas atklātnītes. Vecākā datēta ar 1906. gadu, jaunākās — ar pagājušā gadsimta 40. gadu sākumu.

Bibliotekāre Vineta Sproģe vitrīnā izlikusi 20. gados izdotus paraugus, kuru izskatu vienādo melns fons un balts vai bāli tonētas figūras un skati. Savukārt uz stāfīva izliktas košas atklātnes. Daudzās Lieldienu attēlotas ar mūsdienās ierastiem simboliem — krāsainām olām, pūpoliem un reliģiskiem sižetiem —, taču daļa rāda arī milniekus, cilvēku un putnu flirtu un cerēšanu.

Visas atklātnītes savulaik piederēja broceniekam Izidoram Brokam. Pēc vēstures entuziasta nāves viņa vākumu aizveda uz Blīdeni,

un vietējā bibliotekāre tajā pamanījusi eksponātus arī citām tematiskām izstādēm, piemēram, pastmarkas, vēstuļu aploksnes, Ziemassvētku apsveikumu kartītes.

Saldus novadā pār I. Broka vākumu šad un tad ierunājas, taču vakar SZ to pirmo reizi ieraudzīja. Tūkstošiem grāmatu, mantu, albumu, medaļonu, vēstuļu, fotogrāfiju, periodikas izdevumu, privātu piezīmju un neklasificētu lietu. Sproģe atklāj: pagāja gadi, kamēr sakārtoja 2009. gadā pārņemtus materiālus.

Ilgs, ietilpīgs un nogurdinošs darbs — vākuma siste-

PAT NE PIEKTĀ DAĻA, pārējais Izidora Broka krājums palicis aiz kadra.

matizēšanu raksturo Blīdenes bibliotēkas bijusī bibliotekāre Līga Šnipke. Viņa materiālu pārvietošanā un sakārtošanā ieguldījusi visvairāk laika. Blīdeniece uzskata, ka krājums būtu vēlreiz jāpārskata profesionāliem un jāpalīdz saprast, kas ir vērtīgs un ko ar to iesākt.

"Vienuviet esam salikuši visu no Izidora Broka vienistabas dzīvokļa, pagraba un garāžas. Sanest palīdzēja desmit piecpadsmit tā dēvēto *simlatnieku*," L. Šnipke atsauc atmiņā iesākumu. Broceniekam radinieku nebija, tāpēc uz Blīdeni atveda arī visu pleticīgo

privāto iedzīvi. Bibliotekāres cerēja, ka materiālu gūzmā būs papildinājums Blīdenes bibliotēkas novadpētniecības krājumam. Diemžēl ne.

Pāris I. Broka grāmatu ir Blīdenes bibliotēkas fondā. "Man iesaka atlasīt vairāk, taču sarežģīti vienai izlemt, kurš izdevums lasītājus interesētu. Derētu vēl kāda viedoklis," V. Sproģe piebilst. Retu reizi grāmatās vēlas ieskatīties vēstures interesenti, savukārt samērā bieži lietota 1956. gadā ražota galda spēle — bērni to pamanot katru reizi, kad aiznesta uz bibliotēku. ■

Avots: Saldus Zeme

Datums: 07-04-2022

Teksts — Anda Burve-Rozīte
Foto — Reinis Hofmanis

Es ņemtu prieku

Dzejniece **Anna Auziņa** ar pirmo prozas darbu *Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata* ieguvusi Latvijas Literatūras gada balvas nomināciju. Viņas atklātais stāsts par ticīgas sievietes miesisko pieredzi ir kas nebijis latviešu literatūrā

VISAS ČETRAS Annas Auziņas dzejas grāmatas dažādos laikposmos izvirzītas augstām balvām Latvijas literatūrā un tās arī saņēmušas – sākot no Klāva Elsberga prēmijas 90. gadu sākumā un beidzot ar Ojāra Vācieša prēmiju. Dienasgrāmatas formā sarakstītais prozas darbs *Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata* ir trešais Auziņas darbs, kas nominēts Latvijas Literatūras gada balvai. Pāršķirstot ziņas un izklaidis izdevumus, biežākais apzīmējums, ko grāmata saņēmusi, – šokējoša. Ar to, šķiet, domāti atklātie seksuālās dzīves apraksti, varbūt arī tas, ka lasot uztvērēja prātā pazūd robeža starp grāmatas varoni un pašu autori.

Auziņas prozas lielā vērtība gan nav «šokēšana», bet pienesums feministiskajai mākslai Latvijā. Runājot par ticīgas sievietes miesisko pieredzi, viņa atver jaunu tēmu mūsu literatūrā. Tomēr ne tikai tas. Auziņas prozas tiešums un atklātība vakcinē pret samāksloto, nereālo miesiskās pieredzes atainojumu. Intervijā rakstniece skaid-

«Ir labi, ja māksla dažkārt ir terapeitiska, ne tikai kā skaists izstrādājums, bet arī kaut kas dziļāks. Un ka tas ir terapeitiski ne tikai autoram, bet arī lasītājiem un pārvēršas par grupu terapiju»

ro, kāpēc viņai bija svarīgi uzrakstīt šādu darbu un ko stāsta ukraiņu kara laika dzeja – to viņa kā redaktore drīz grasās publicēt literatūras žurnālā *Strāva*.

Jūs esat cilvēks, kurš saskaņā ar Jūsu darbu tematiku un pašas bieži stāstīto iegremdējies miesiskajā dzīvē, svin to, mil to. Kā atrodāt laiku radīt mākslu?

Mani vajadzētu nodalīt no [grāmatas varones] Terēzes, bet piekřitu, ka man, Annai Auziņai, un viņas liriskajai varonei dzejas grāmatās patiešām patīk dzīve.

Kā man paliek laiks nodarboties ar mākslu? Esmu samazinājusi dažādas lietas. Jau gadus desmit atsakos no darbiem, kas nepatīk. Esmu ļoti samazinājusi socializēšanos un alkoholu. Tas ir prioritāšu jautājums. Ar laiku arvien vairāk iepatīcies lasīt un strādāt.

Man joprojām ļoti patīk dzīve, bet dzi-ve ir isa, man vairs nav bezgalīgi daudz laika. Bodlērs, kuram bija slikta veselība un kurš salīdzinoši agri nomira, vairākus gadus pirms aiziešanas bija sapratis, ka jāizvēlas starp izklaidēm un darbu. Viņš izvēlējās darbu, jo tas ir interesantāk.

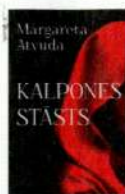
Avots: Ir

Datums: 07-04-2022

PIECAS SIEVIETĒM SVARĪGAS GRĀMATAS

Virdžīnija Vulfa.
Sava istaba.
Izcilās modernistes aizraujošā un asprātīgā eseja rotaļīgā, viegli uztveramā veidā izklāsta praktiski visas vēlākās feminisma literatūras teorijas idejas.

Mārgareta Atvuda.
Kalpones stāsts.
Bridinoša antiutopija dzidrā valodā. Sieviešu tiesību pilnīga anulēšana vedina analizēt vispārēju dehumanizāciju radikāla režīma ietvaros.

Andra Neiburga.
Stum stum.
Īsā laikā par klasiku kļuvis stāstu krājums, kas dziļi un niansēti atklāj citastarp arī dzimtes un sociālo lomu daudzveidību un neviennozīmību.

Inga Ābele.
Sniega laika piezīmes.
Skaidri un daudzslāņaini atklātas dažādas sieviešu pieredzes, ietverot ķermeniskumu un saikni ar dabu.

Inga Gaile. **Stikli.**
Novatorisks darbs, kas blīvā, it kā dažos elpas vilcienos sarakstītā tekstā atklāj vairākas iepriekš noklusētas tēmas – 30. gadu eigēniku, psihiski nestabilu cilvēku diskriminēšanu, sievietes seksualitātes apspiešanu sabiedrībā, seksuālas vardarbības sekas.

Man joprojām patīk izklaidēties, satikt draugus. Tā nav, ka pilnībā noslēdzos un rakstu.

Ja visu laiku priecīgi dzīvo, kā rodas leikšējā distance no dzīves, lai uzrakstītu grāmatu? Tomēr ar laiku ir kļuvis bēdīgāk. Es atbalstu nostāju, ka māksla var tapt no liela pārdzīvojuma, un bieži tās ir sāpes, bet, ja pastāv iespēja izvēlēties – lielas ciešanas vai liels prieks (es negribu lietot vārdu «mīlestība», jo mīlestība var ietvert gan ciešanas, gan prieku) –, es laikam tomēr ņemtu prieku. Reizēm izvēles iespējas nav. Šobrīd mēs visi esam bēdīgi.

Kas nosaka, vai varam izvēlēties ciešanas un prieku? Tas ir jautājums jums kā ticīgam cilvēkam. Es, piemēram, uzskatu, ka ir cilvēki, kuri nevar izvēlēties, jo daudz ko nosaka ģenētika, psihiskā veselība.

Es negribu nevienu pamācīt, negribu aicināt. Zinu, ka ir cilvēki, kuriem nav iespējas izvēlēties – cita bioķīmija, cita pagātne. Es septiņus gadus pasniedzu literatūras vēsturi Latvijas Kultūras akadēmijā. Viena no spāņu klasiķa Kalderona lugām *Dzīve – sapnis*, par ko studentiem stāstīju, runā par nolemtību un izvēli. Kalderons pārstāv katoļu baznīcas mācību, kur izvēlei ir diezgan liela nozīme.

Es arī, no vienas puses, atzīstu nolemtību. No otras puses, man gribas ticēt brīvajai gribai.

Domāju par to, cik daudz man deva vecāki. Mamma ar savu klātbūtni un uzmanību iedeva drošības sajūtu, kas vilkās ļoti ilgi. Pusaudžu gados mamma, protams, vairs nederēja. Tad bija dažī gadī tukšuma, kad vienkārši šūpojos. Man paveicās, ka satiku savu vīru Mārtiņu. Tikai pēc daudziem gadiem atradu drošības sajūtu sevi vai Dievā, var saukt, kā grib, bet tā nav atkarīga no cita cilvēka.

«Es saprotu, ka tagad netiek uzskatīts par labo toni publicēt kopā ukraiņu un krievu literatūru, bet tieši to žurnālā *Strāva* taisos darīt»

Pirmos dzīves, teiksim, 35 gadus man bija nepieciešams, ka drošības sajūtu dod cits cilvēks. Iespējams, tas, ko daudzi saka par manu pozitīvitāti, dzīves apliecināšanu, ir ne tikai bioķīmija, bet abu vecāku, it īpaši mammas, nopelns.

Vai jums ir bail no atombombas?

Mazāk bail ir no tā, ko neesi pieredzējis. Daļu sava mūža esmu pavadījusi padomju zemē, tāpēc man laikam vairāk bail no tā, ko jau esmu pieredzējis.

Ko jūtat gaisā – nolemtību vai pavasari?

Nejutos labi un domāju, ka neviens nejūtas labi. Cenšos ierobežot ziņu lasīšanu, strādāt savus ierastos darbus, bet ir sajūta, ka gribas pamosties no murga, [ko Krievija sarīkojusi Ukrainā].

Vai redzat labvēlīgus nākotnes scenārijus?

Ko nozīmē «labvēlīgus»? Ļoti ticams, ka Ukraina karā uzvarēs, bet jau tagad šajā zemē ir brūces, kas visu laiku asiņo. Šobrīd, kad runājam, Mariupolē cilvēki ir zem drupām. Kad domāju par to, ka tur ilgstoši nav ūdens, tad saprotu, ka cilvēkiem jau jābūt mirušiem.

Labs scenārijs būtu, ja karš beigtos. Egoistiski man ļoti negribētos, lai tas notāktu arī pie mums.

Vai zināt, ko šajos apstākļos dara jūsu kolēģi – ukraiņu rakstnieki? Daudzi radošo profesiju pārstāvji nu ir karalaukā.

Nepazīstu viņus personiski, bet literatūras žurnālā *Strāva* maija beigās, jūnija sākumā publicēsim ukraiņu dzejnieku kara dzeju. Tā izskanējusi arī Latvijas PEN podkāstā *Obligātā literatūra*. Domājam arī par ukraiņu rakstnieces stāsta publicēšanu. Pati pazīstu krievu dzejnieci Gaļinu Rimbū, kas dzīvo Ukrainā, Ļvivā.

Tagad tulkoju viņas dzeju, bet viņa man neatbild ne *Messenger*, ne e-pastā, un es saprotu, kāpēc.

Vai viņa ir dzīva?

Ir dzīva, redzu, ka aktīva feisbukā, bet saprotu, kāpēc neatbild par publikāciju

Latvijā: viņai tas šobrīd šķiet pilnīgi neaktuāli.

Es saprotu, ka tagad netiek uzskatīts par labo toni publicēt kopā ukraiņu un krievu literatūru, bet tieši to žurnālā *Strāva* taisos darīt.

Ļoti labi, jāsaglabā veselais saprāts – krievu rakstnieki nav vainīgi pie Putina kara, ja vien nav to atbalstījuši.

Galjina Rimbū bija disidente jau pirms kara Ukrainā. Vairākkārt tikusi arestēta protestos. Viņa viņas grāmata ir protests. Rīgā to var nopirkt, izdota Krievijā, uz vāka rakstīts «18+». Šī grāmata iznāca 2020. gadā, un tajā ir par karu Ukrainā, kas sākās 2014. gadā. Par visiem citiem Krievijas uzbrukumiem. Visu to, uz ko mums šeit, Rietumos, negribējās skatīties. Arī es labprāt izvairījos skatīties. Rimbū uzaugusi Omskā, rūpnīcas strādnieku ģimenē, skarbā sociālajā realitātē. Viņa runā par Krievijas varu gan tiešā, gan netiešā nozīmē.

No politikas valodas Ukrainas 2014. gada notikumi pamazām tika izstumti. Varbūt varam teikt, ka mākslu valoda rietumvalstīs tam sekoja, runāja par maz. Kā jums šķiet?

Tā ir, bet, no otras puses, nevaram jau rakstīt tikai par karu. Es daudz domāju par mākslinieka pozīciju. Mēs ar draugiem un kolēģiem visi jūtamies līdzīgi: ir kauns domāt par kaut ko citu, nākt ar kādām miera laika tēmām.

Par visām savām sajūtām ir kauns, jo – kas tās ir salīdzinājumā ar Ukrainā notiekošo. Šķiet, vari palīdzēt tikai ar praktisku darbību, nevis mākslu.

Man patika Kristas Burānes raksts portālā *Satori*, kurā viņa izdara slēdzienu, ka māksla ir kā svaigs gaiss, miera oāze, kas jāsniedz. Ka nevajag pārtraukt ar to nodarboties – ar miera laika tēmām un citām problēmām, klimata pārmaiņām un visu pārējo.

Starp citu, jūsu grāmatai arī piemīt šis efekts: Ukrainā krīt bumbas, Kremlis draud ar kodolieročiem, bet te tu izlasi par pimpi – es to domāju plašākā nozīmē, par kaut ko ļoti istu, dzīvu, miesiski apļiecināšu.

Grāmata ir kā pasaka, tu joprojām esi dzīvs cilvēks, tu neesi uzspridzināta! Tev ir dzīves iespēja!

Ir labi, ja māksla dažkārt ir terapeitiska, ne tikai kā skaists izstrādājums, bet arī kaut kas dziļāks. Un ka tas ir terapeitiski ne tikai autoram, bet arī lasītājiem un pārvēršas par grupu terapiju. Tad ir pavisam labi izpildīts mākslas uzdevums.

Kā jūsu proza atšķiras no Daces Rukšānes pirmajiem darbiem, kas Latvijas literatūrā izlauza šo ceļu – atklātu sarunu par seksu? Un pavisam cita – izklaides kalibra – autores Karīnas Račko romāniem?

Es vispirms gribētu nodalīt Daci Rukšāni no Karīnas Račko, jo Dace Rukšāne ir laba rakstniece. Račko es neesmu lasījusi. ▶

Avots: Ir

Datums: 07-04-2022

Kāpēc, ja varat pateikt?

Laikam žēl naudas, ja godīgi. Daces *Romāniņu* esmu lasījusi, ļoti sen. Tolaik Dace pievērsās jaunas meitenes seksualitātei, bet, man šķiet, tas vairāk bija jūtu un lo-mu līmenī. Mana grāmata reflektē par mie-su, ķermenisko pieredzi. Caur ķermenisko manas grāmatas varone Terēze izstāsta ci-tas lietas.

Laikam jau man būs vismaz viena Račko grāmata jāizlasa. Iesāku E. L. Džeimsas *Gre-ja piecdesmit nokrāsas*. Sapratu, ka tas ir ļoti nereālistisks sekss. Nemaz netiku līdz *BDSM*, bet jau pats sākums, it kā parastas seksuālās attiecības, bija attēlotas nereā-listiski.

Piemēram, ka jau pēc dažiem glāstiem sievietei iestājas orgasms, bet tā dzīvē nenotiek. Varbūt vajag nodalīt, vai mums ir pasa-ku literatūra, kā *Harijs Poters*, *Krēsla*, vai arī kaut kas, kas pretendē uz reālo dzīvi. Ja tas ir reālās dzīves apraksts, tad man ir iebildu-mi, ka seksualitāte attēlota tik neatbilstoši.

Varu pateikt, kāpēc šādas grāmatas nelasu: man bail no banalitātes sevī un šķiet, ka slikta māksla to var sakāpināt, ka vājais teksts var pieļaut. Kāpēc jūs lasījāt *Greja nokrāsas*?

Mana meita tolaik bija pusaudze un gribēja, lai sagādāju viņai šo grāmatu. Mācījos dok-torantūrā Latvijas Universitātē, un man bija pieeja bibliotēkai – tāpēc palasīju. Sapratu, ka negribu ar savu roku meitai dot to lasīt – nevis tāpēc, ka tur ir sekss, bet tāpēc, ka ne-reālistiski attēlots.

Jūs savukārt kā tāds kreiseris uzplēšat nepatiesību. Jūsu prozas autentiskums, varbūt var teikt – pazemīgums istenībā priekšā, to panāk. Vai pati izjūtat to kā kvalitāti?

Pirms iecerēs par grāmatu man bija dažas virtuālas draudzenes, kas [vietnē *Sviesta ci-ba*] lasīja fragmentus un komentēja, ka man par šīm tēmām sanāk izteikties dabiski. Kad sapratu, ka man ir tāda dāvana, pie grāma-tas strādāju apzināti. Sākumā pierakstus gri-bējas izdarīt pētnieciski.

Kā mums latviešu valodā ar iespējām apzīmēt dzimumorgānus un seksu – vai nav tā, ka pārpoetizēti vai ļoti medicīniski? Domāju, ka nav nekādas vainas. Reizēm fe-ministu forumā tiek diskutēts, kā lai māca meitām saukt savus dzimumorgānus. Daži izdomā mīļvārdu, bet daži grib saukt me-dicīniskāk, lai tiek lietoti latīniskie vārdi.

Interesanti, ka ir iebildumi pret vārda «kaunums» izmantošanu, jo tam ir saistība ar kaunu. Vai tiešām šis nosaukums būtu cēlies no vārda «kauns»? Papētīju, un iespē-jamība ir liela. Terēze, manas grāmatas va-rone, izvēlas noteiktus vārdus. Dažiem la-sītājiem tie nepatīk – to redzēju grāmatu draugu diskusijās. Taču Terēze šos vārdus raksta savā dienasgrāmatā un nav nevienam parādā pieklājīgu leksiku. Viņa raksta, ko

domā un kā runā ar savu vīru, tuviem drau-giem. Istenībā man bija pārsteigums, ka lat-viešu vārdi ar «p» dažiem cilvēkiem tik ļo-ti nepatīk.

Man jāatzīstas par savu latvietes niknumu: Kremļa mediju propagandas veidotāju Margaritu Simonjanu pie sevis saukāju par «p». Vai jūs lietojat dzimumorgānu apzīmējumus kā lamāšanos latviešu, krievu, angļu valodā?

Latviešu valodā – nekad. Ar krievu valo-du ir citādi. Tā pierasts no jaunības lielās dusmās.

«Istenībā man bija pārsteigums, ka latviešu vārdi ar «p» dažiem cilvēkiem tik ļoti nepatīk»

Kāpēc jums bija svarīgi latviešu literatūrā uzrakstīt par sievietes miesisko pieredzi?

Literatūras vēsturē līdz nesenam laikam to-mēr dominējis vīriešu skatpunkts. Arī ero-tiskie darbi vairāk bijuši tādi, kas uzlūko sie-vietes ķermeni kā dažādu veidu objektu – estētisku, seksuālu, apmaiņas. Sievietes tēls, skaistais veidols, izmantots kādu ide-ju iemiesošanai. To jau Virdžīnija Vulfa grā-matā *Sava istaba* apraksta, ka [vīriešu lite-ratūrā] ļoti maz var uzzināt par reālo dzīvi, kāda sievietēm bijusi.

Es apzinājos, ka šādu darbu trūkst. Arī pasaules literatūrā ir trūcis, bet lielā mērā ticis kompensēts 20. gadsimta otrajā pusē. Latviešu literatūrā gan arī padomju laikā bija precedenti, rakstnieces rakstīja par sa-vu miesu – Regīna Ezera, Daina Avotiņa, Gundega Repše, arī trimdas autore Ilze Šķipsna. Tomēr viņām tas nebija galvenais fokuss. Es grāmatai uzliku epigrāfu «pago-diniet Dievu savā miesā». Grāmatā sieviete runā savā vārdā par savu miesu.

Vai jūsu grāmata ticīgi cilvēku, it īpaši sieviešu, vidē var ienest ko jaunu? Tās ticīgās draudzenes, kas izlasījušas grā-matu, ir mākslinieces. Viņām ir patīcis, bet man nav atsauksmju no draudzes.

Vai par grāmatu riskējat «dabūt pa ādu» ne tikai no priesteriem, bet arī līdzīgi domājošiem liberāliem cilvēkiem? Rakstniece Inga Gaile sacījusi, ka jūsu

darbā vīrieši netiek vainoti par nodarīto.

Izraisījusies laba feministiska diskusija.

Nē, nē, es to galīgi neuztvēru kā uzklupša-nu! Ingas skatpunkts, ja pareizi atceros, bi-ja tāds, ka mums nevajadzētu likt grāmatas varoni Terēzi par paraugu – redz, kā viņa piedod vīriešiem. Ka nevajadzētu to uztvert kā vienīgo ceļu. Pilnīgi piekritu. Būtu labi, ja tiktu reflektētas atšķirīgas sieviešu pieredzes citos darbos.

Režisore Laura Groza tagad taisīs izrādi, kurā līdzās Terēzei būs arī citu sieviešu bal-sis. Viņa izveidojusi feisbuka lapu *Mājoklis. Komentāri*, kurā sievietes var dalīties ar sa-viem stāstiem.

Daudzi patlaban ļoti izjūt demokrātijas nozīmi, varbūt pat vairāk nekā miera laikos. Arī jūs?

Piekritu, ka tagad tas ir īpaši aktuāli, bet es personiski to svarīgumu izjutu pirms vairā-kiem gadiem. Biju Krievijā 2016. gadā. Tas bija privāts brauciens, es pavadīju mammu. Jau tad radās slikta sajūta: iegājām lidostā, tur bija reklāmiņas – kāda partija, kas pie-dalās vēlēšanās. Viens no tās solījumiem bi-ja atjaunot PSRS robežu. Tagad domāju – klajš aicinājums uz karu.

Es demokrātiskās vērtības vērtēju ļoti augstu. Jūtos laimīga, ka no 15 gadu vecuma dzīvoju brīvā Latvijā.

Pēdējais jautājums būs vecmodīgs: vai jums patīk, ka atcelti gandrīz visi pandēmijas ierobežojumi, un vai baidāties saslimt?

Tagad mazāk baidos saslimt, jo man ir trīs potes. Mūsu vecākie bērni izslimoja ar jau-no *Covid-19* variantu, bet viņu tajā brīdī ne-bija pie mums, un mums ar vīru un mazo puisīti nepielīpa. Vīramātei pagājušajā pa-vasarī kovids bija diezgan smagā formā, kā-du laiku nezinājām, vai dzīvos. Tagad man šķiet, ka neviens vīruss nav tik briesmīgs kā ļauni cilvēki. ●

CV ANNA AUZIŅA

- Jaunībā studējusi glezniecību un piedalījies izstādēs
- Vairākus gadus strādājusi par reklāmas tekstu autori
- 2019. gadā aizstāvējusi doktores disertāciju par trīs izcili 20. gadsimta dzejnieču dzeju
- Pasniegusi literatūras vēsturi, radošo rakstīšanu un dzimtes studijas Latvijas Kultūras akadēmijā
- Publicē pētnieciskus rakstus, kritiku un esejas
- Darbojas literatūras žurnāla *Strāva* redakcijā

Avots: Ir

Datums: 07-04-2022

Smirdīgo grāmatu laikmetā ieejot

Persona, kas sevi dēvē par "Beta Beidz", bez īpašas piedomāšanas pateikusi to, kas brieda, bet tika noklusēts jau ilgāku laiku

Grāmatas ir sākušas smirdēt. Iespējams, tādēļ, ka tām stipri maza loma mūsdienu cilvēka ikdienā, taču pārsteigumu izraisīja veids, kā mēs par to uzzinājām.

Latvijas Televīzijas izklaides raidījuma jeb šova "Ko tu proti, Latvija" vadītāja Beāte Bērziņa šī šova uzskāšanai veltītajā "Panorāmas" ziņņū sižetā 3. februāra vakarā solīja: "Cilvēks, kurš ieslēgs televizoru sestdienas vakaros skatīties "Ko tu proti, Latvija", sagaidīs lielisku izklaidi! Viņš tiks izklaidēts, viņš tiks uzjautrināts, un šis šovs – nav tas tipiskais šova formāts, ko varbūt cilvēki gaida, bet viss būs ļoti mājīgā notī." Tomēr līdz šim spilgtākais notikums šajā šovā nav bijuši tā saucamie talanti, bet gan kļūmīgs šova vadītājas, kas izmanto skatuves vārdu – Beta Beidz –, izteikums. Brīnīties, kā kārtējā šova dalībiece iemācījusies tik veikli salikt Rubika kubu, viņa, daudz nedomājot, izspēra: "Man likās, ka to mēcās no biežām, vecām, smirdīgām grāmatām!" Te jāpiebilst, ka studijas viesņa savas Rubika kuba (agrāk biežāk sauktā par "kubika-rubika") salikšanas prasmes nesmēlās no grāmatām, bet gan, kā tas kļuvis pavisam ierasti mūsdienās, skatoties "YouTube" video.

Sašutumu vētru ar starta zalvi atklāja "Zvaigzne ABC" vadītāja Viija Kilbloka savā ierakstā "Facebook" vietnē. Tālāk publika un komentētāji sadalījās divās frontēs – vieni, kas dusmojās uz Beāti jeb Betu, saskatīja viņā tipisku zināšanās un intelektuālās nodarbēs neieinteresētās jauno cilvēku daļas pārstāvi. Otri, piesaucot dažādus argumentus, tostarp raidot arī pa kādai ironijas bultai, metās aizstāvēt šova vadītājas smalko ožu un apkarot sašutumu. Kurš gan nezīnot, ka vecas grāmatas tiesām mēdzot smirdēt, influencerei neesot ne vainas, un cik vispār smieklīgi par tādiem niekiem celt brēku! Pat Nacionālā bibliotēka nolēma nostāties šajās rindās, nākot klajā ar šķietami "kompetentu skaidrojumu", proti, "katrā jokā vai neveiksmīgi veidotā teikumā" esot daļa patiesības. Seko ar ķīmisku savienojumu nosaukumiem pārbārstīts publicējums, secinot jau tā visiem labi zināmo, ka "smakas vai smaržas katrs uztveram individuāli". Nacionālās bibliotēkas paziņojuma pragmatiskais nolūks, kā šķiet, gan bija cits – glābt no sabiedrības sašutuma Betu-Beāti un vedināt prom no diskusijas par vārda "smirdīgs" nozīmi. Kā zināms, šis vārds savā tiešajā nozīmē patiešām apzīmē nepatīkamu smaku, toties pārnestā nozīmē un žargonvārda lietojumā uzsver nepatīku, nievājumu vai vienkārši nozīmi "slīkts". Starp citu, par to katrs, kuram pat nav attiecīgās grāmatas (Latviešu valodas slenga vārdnīca) plauktā, var pārliecināties interneta vietnē "tēzaurus.lv".

Patiesībā persona, kas sevi dēvē par "Beta Beidz", bez īpašas piedomāšanas pateikusi to, kas brieda, bet tika noklusēts jau ilgāku lai-

IMANTS
FREDERIKS OZOLS

Sasniedzot pilngadību, mūsdienu jaunieši caurmērā ir izlasījuši mazāk grāmatu nekā viņu vienaudži pirms 20 un vairāk gadiem.

ku. To, ko zinājām un redzējām, bet centāmies iestāstīt paši sev, ka tā tikai šķiet – nevar taču būt tā, ka mūsdienu cilvēks ar savām milzīgajām tehnoloģiskajām iespējām, būdams daļa no Rietumu pasaules, nevis, sēžot aiz "dzelzs aizkara", sāk pamazām zaudēt to, ko uzskatīja par lielāko Rietumu apgaismības un humānisma sasniegumu – lasīt rakstprasmi, vispārēju erudīciju, interesi par sabiedrību un dabu, tiesības un varēšanu mērķtiecīgi iesaistīties diskusijā par labāku dzīvi un sabiedrības politisku, ekonomisku un sociālu organizāciju. Viss minētais patiešām vistiešākajā mērā ir saistīts ar grāmatām un drukātu vārdu.

Tomēr tas ir fakts. Lasītprasme pasliktinās dažādos aspektos. No tiem teksta lasīšanas ātrums pat nebūtu svarīgākais. Diemžēl ievērojami pasliktinājusies spēja lasīt garākus tekstus un, likumsakarīgi, arī spēja redzēt lietas un aplūkojamās parādības plašākās kopsakarības. Sasniedzot pilngadību, mūsdienu jaunieši caurmērā ir izlasījuši mazāk grāmatu nekā viņu vienaudži pirms 20 un vairāk gadiem. Vesela romāna iedabūšana galvā tā, lai redzētu kopsakarību starp notikumiem, varoņiem, paralēli sižetam uztvertu arī stāsta morāli un filozofisko pusī, – tā ir iemaņa, kuru iespējams attīstīt, tikai mērķtiecīgi strādājot.

Nesen dzirdēju kādu psihologu lietojam interesantu apzīmējumu – klipū jeb klipveida domāšana vai uztvere. Proti, runa par to, ka mūsdienu cilvēks informāciju par pasauli uzņem it kā isu videoklipu vai pat attēlu veidā. Ne velti tieši tā organizēta lielākā daļa satura sociālaļajos tīklos.

Atbilstoši pieprasījumam un laikmeta tendencēm mainās arī mācību saturs. Arvien biežāk literatūras lasīšanu aizstāj iepazīšanās ar kopsavilkumu. Stāsta morāli, tēlu sistēmu, filozofisko plānu reducē līdz sižeta izpētei. Liels bija šo rindu autora pārsteigums redzēt, ka pat vidusskolas klāsēs jauniešiem uzdod zīmēt

tā saucamo stāsta gliemezi – spirāles veidā tiek virknēti nelieli attēli vai emocijzīmes, lielākoties, pārstāstot sižetu. Lai gan sižets visbiežāk ir kā zārds siena gubai – bez tā nevar, taču ne tas ir svarīgākais. Tirdzniecības centrā "Alfa" viņdien redzēju šādu reklāmas uzrakstu: "Pelnušķītes stāsts ir pierādījums tam, ka jauns kurpju pāris var mainīt dzīvi." Agrāk, kad ne vien lasīt grāmatas, bet diskutēt par tām bija ierasta lieta, šādu uzrakstu pašsaprotami uzskatītu par ironiju. Acīmredzami neespejamais un komiskais tajā taču ir stāsta par mīlestību, pienākumu, tiku un algu labajam reducēt līdz banālām korpēm. Mēs taču visi zinām, ka korpīte bija tikai simbols – maģiskais elements krustmātes brīnumdares arsenālā, kas ļāva atrast ne jau mazākās kājas, bet lielākas sirds īpašnieci.

Taču tā bija agrāk. Tendences, kurām uzmanību pievērš arī vadošie Rietumu pasaules akadēmiskie centri, vedina būt piesardzīgiem. Tā dēvētā taisnvirziena domāšana, trivialisācija un banalitātes elementi – ir kļuvuši par jauno normu. Nevajadzētu arī pārceņties, dižājoties, ka agrāk cilvēki bijuši gudrāki. Taču, patiesi, 20. gs. vidū un otrajā pusē ne tikai elementāra lasītprasme, bet orientēšanās svarīgākajos klasiku un mūsdienu autoru darbos bija kļuvusi teju visaptveroša.

Beta-Beāte nešokēja ar seklumu vai stulbumu, vai ko nu kurš centās piedēvēt. Šoku radīja tas, ka mēs ieraudzījām paši sevi. Mēs ieraudzījām sabiedrību, kur, vecākam cilvēkam nomirstot, viņa bibliotēku izmet atkritumos. Mēs redzam pīktu grāmatu izdevēju, kura klapatā par savu biznesu. Taču realitāte ir nepielūdzama – pat tur, kur vēl strādā grāmatnīcas, tajās arvien lielāku daļu sortimenta veido kancelejas preces, rotaļlietas, pat Taro kārtis un skolas somas. Darba vietās par karjeras kāpnēm netraucēti augšup virzās tie, kuru vienīgā "literatūra" ir formāli ziņojumi un pārskati skaitļu tabulu un datubāzu veidā. Galu galā pat žurnālistikā, kuras pamatu agrāk veidoja tieši rakstītais vārds, ienāk cilvēki ar klipveida domāšanu. Vārdu krājums samazinās, bet izklāsti kļūst fragmentētāki.

Kā vienmēr, kad aplūkojam sevi spoguļi, mums ir divas iespējas – samierināties ar to, ko redzam, varbūt pat uzdot to par gana labu esam. Galu galā kurš teica, ka mums jābūt gudriem, intelektuāliem, domājošiem? Varbūt jāatstāj domāšana Boloņas, Sorbonas, Jeila, Hārvardas, Oksfordas un Kembridžas universitāšu beidzējiem un pašiem "vienkārši" jābauda dzīve. Otrā iespēja – bez sašutuma, bet arī bez ilūzijām kārtīgi izpētīt savu spoguļattēlu, saprast, ko vēlamies mainīt, un ķerties pie lietas. Tomēr iespējams, ka laikmets jau ir veicis savas izvēles, bet iet pret straumi ir sasodīti sarežģīti. It sevišķi, kad grāmatas sākušas smirdēt.

